

ANLAMAK DİRDİ İÇİN İYİ BİR BAŞLANGIÇ KİTABI: OSMANLI ÇAĞI VE SONRASI

Cyrano De Bergerac, 03.03.2022

<https://hertaraf.com/koseyazisi-cyrano-de-bergerac-anlamak-derdi-icin-iyi-bir-baslangic-kitabi-osmanli-cagi-ve-sonrasi-2894>

Tarih, doğu toplumları için gereksiz bir şekilde övünç ve utanç kaynağı olabiliyor. Bu sebeple geçmişimizin övünülecek yanlarını abartarak öne çıkarıyor, utanacağımız yanlarının ise üzerini kolayca örtüyoruz.

Her ne kadar siyasi birer proje olsalar da 'Diriliş Ertuğrul', 'Kuruluş Osman' ve 'Uyanış Büyük Selçuklu' gibi diziler hem güncel politik mesajlarıyla taraftarlığımıza hem de geçmişe öykünme hastalığımız sebebiyle asabiyetimize hizmet ediyor. Siyasetin ittifak eksenli dokusu, dizi ve sinema sektörünü de ister istemez biçimlendiriyor.

Batıda da durum farklı değil aslında. Fransızlar; Tunus ve Cezayir'de, İngilizler; Hindistan'da ve diğer sömürgelerinde işledikleri günahların üzerini profesyonelce örtebiliyor. İspanyollar, Hollandalılar daha bir sürü sömürgeci ülke tarihlerinin kirli-karanlık yanlarını kilitli sandıklarda saklıyor.

Amerika Birleşik Devletleri'nin yeni kıtada işlediği cinayetlerden sonra ise başka bir hal alıyor süreç. Her şeyi bir pazarlama nesnesi olarak gören Amerikan emperyalizmi, sinema sektörünün büyüü ile olayları tersyüz edip, işlediği bütün suçları hem olağanlaştırıyor hem de bir eşyaya dönüştürüyor.

Bu akım, Amerikan yerlilerini katil olarak gösterip, Amerika'ya köle olarak getirilmiş kara tenli insanları vahşi olarak belletiyor bize. Üstelik bütün 'işe yarar' bilgiler çılınca zihinlerimize boca ediliyor.

Avrupa tabi, geri kalmıyor bu süreçten. Avrupalı sömürgeciler de işgal ettikleri topraklarda işledikleri cinayetleri, insanlık suçlarını sinematografik şekilde siyasetin ve ticaretin hizmetine sunuyor.

Kutsal bir alan olarak tarih:

Türkiye üzerinde konuşacak olursak, özellikle yakın tarih açısından iki baskın tarafın savaşı ve kutsal öğretisi hâkim. Milliyetçi/muhafazakâr diyebileceğimiz taraf -daha çok savunma

refleksiyle- kendi rol modelleri üzerinden bir bilinç inşa ediyor. Kemalist diyebileceğimiz taraf ise ürettiği entelijansiyanın ve kontrolündeki kolluk gücünün marifetiyle kendi kutsalını bütün alanlarda dikte ediyor ve bu kutsalı artan bir hızla çoğaltıyor.

Bir yanda yeni cumhuriyetin attığı her adımı, ilahi bir tasavvurla kutsallaştıran yeni ve tek tip entelijansiya, diğer tarafta Kadir Mısıroğlu, Necip Fazıl Kısakürek gibi etkili yazar ve hatipler...

Her iki tarafta kendi haklılığını ispat etmek telaşında. Bu telaş gerektiğinde belge üretmeye ve/veya belgeleri inkâr etmeye, kendince haklı gerekçeler üretebiliyor. Taraftarlarda ise mutlak bir inanç hakim!

2020 yılında 3. baskısını yapan Ümit AKTAŞ'ın Osmanlı Çağı ve Sonrası kitabı tam da bu düzlemde okunması gereken bir kitap. İlk basımı 1998'de yapılan kitabı 2020 yılında farketmiş olmayı kendi adıma büyük bir eksiklik olarak kabul ediyorum. Tarihin bir durak değil bir süreç olduğunu düşünen, hakikat arayışına cesaret edebilen herkesin okuması gereken bir kitap var karşımızda.

Hepimiz dünyada, ister istemez heybemize doldurulan bilgi ve ezberlerle var oluyoruz. Çoğu zaman organize ve disiplinli bir şekilde otoritenin doldurduğu bilgi ve ezberlerden bahsediyorum. Üzerine konuşmanın, tartışmanın yasak olduğu, farklı düşünmenin şirk derecesinde tehlikeli görüldüğü bilgiler bunlar. Bu bilgi ve ezber eleştirisi, bir başka bilgi ve ezberin müdafaası için yapıldığında ise mutlaka sahilğini yitiriyor.

Ümit Aktaş'ın kitabında ise bir savunma/karşı çıkma refleksinden ziyade anlama ihtiyacı hâkim. Muğlak sonuçlardan çok, süreçlere odaklanmış bir düşünme biçimi kitapta öne çıkıyor. Türklerin at üstünde Ortaasya'dan vuruşa vuruşa batıya ilerlemesi, göçebe bir toplumun yurt edinme tutkusu ve bu tutkunun hala sahiplik duygusu olarak içimizde varolması, genetiğimize işlemiş bir yaşam tarzının zaman ve mekân değişse bile kendisine bir varolma biçimi ürettiğini gösteriyor.

Göçebe bir toplum olmamızla ilgili ise iki baskın görüş öne çıkıyor. Cemal Kutay 'Göçebe olmadığımızı' iddia ederken, İsmet Özel 'göçebe olduğumuz için yerleşik hayata intibak sağlayamadığımızı' söylüyor. Cemal Kutay'ın inşa etmeye çalıştığı 'yeni ülkü' 'biz Türkler'in göçebeliğini kabul edemezken, İsmet Özel'in anlamaya dönük çabası modern hayata neden uyum sağlayamadığımız sorusunu anlaşılır kılıyor.

Toprağa duyduğumuz bağlılık, Ümit Aktaş'ın belirttiği gibi cep telefonu ve otomobil hızına düşkünlüğümüz, göçebe kimliğimizin izleri sanki. Selçukludan bu yana hem Osmanlı

tecrübesinde hem de yeni cumhuriyette karşımıza çıkan askeri darbe geleneği, yüzlerce yıllık bir kabul ve öğretinin modern hali. Toprak sistemimiz, yardımlaşma anlayışımız, merhametimiz, iyilik duygumuz nasıl bin yıldan öte bir öğretiye dayanıyorsa; devlet-ordu sistemimiz, bürokratik alışkanlıklarımız, hamasi nutuklarımız da geçmişin bir durağında heybemize konulmuş olmalı!

Ne kadar inkâr etmeye çalışırsak çalışalım uzun bir geçmişin güncel sürümüyüz. Bugünkü davranışlarımız, kalıplarımız, ezberlerimiz, kutsallarımız eğer bir sorgulama alanımız yoksa terk edemediğimiz geçmişimizin bir parçası. Esasen ortada siyasi hayatımıza şekil veren iki farklı görüş de yok. Aynı odaktan etkilendiklerini kabul etmeyen kalabalıklar var.

‘Osmanlı Çağı Ve Sonrası’ kitabı geçmişle bağımızı ortaya çıkardığı kadar, kendimizle hesaplaşmamızın da önünü açıyor bu bağlamda.

Bu kitap, aramak ve anlamak derdi olanlar için çok iyi bir başlangıç kitabı olabilir.